

Марія Краснова,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри екологічного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

Тамара Макарова,

доктор юридичних наук, професор кафедри екологічного і аграрного права Білоруського державного університету,

Андрій Євстїгнєєв,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНЕ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЮРИДИЧНИХ ДЕФЕКТІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Розвиток суверенної незалежної демократичної держави Україна на сучасному етапі неможливий без проведення якісних глибинних реформ земельних відносин, важливою складовою яких є удосконалення правового регулювання сфери використання, охорони та відтворення земель як основного національного багатства. Однією із основних перешкод на шляху до створення дійсно ефективного юридичного механізму регулювання відповідних відносин є наявність юридичних дефектів правового регулювання останніх. Глибокому та ґрунтовному аналізу названих дефектів, а також формулюванню науково обґрунтованих шляхів їх усунення в сучасних умовах присвячено монографічне дослідження Т. О. Коваленко «Юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин в Україні»^{*}.

Названа праця є першим в Україні комплексним дослідженням теоретичних проблем юридичних дефектів у земельному законодавстві України з урахуванням особливостей та специфіки реалізації земельної реформи. Структурно монографія складається з чотирьох розділів. У першому розділі розкрито науково-теоретичні основи юридичних дефектів у земельному законодавстві України. Другий розділ монографії присвя-

чено аналізу поняття юридичних дефектів правового регулювання земельних відносин в Україні та їх класифікації. У третьому та четвертому розділах міститься характеристика поняття, особливостей та видів відповідно юридичних колізій та юридичних прогалин як найбільш поширених різновидів дефектів у правовому регулюванні відносин в Україні, обґрунтовуються шляхи мінімізації їх негативного впливу на ефективність земельно-правового регулювання за допомогою різних організаційно-правових механізмів.

На основі науково-теоретичного аналізу та матеріалів практики, досліджуючи загальні та особливі ознаки прогалин, колізій, невизначеності, декларативності правових приписів, інших недоліків земельно-правового регулювання автор по-новому підходить до розкриття юридичної сутності юридичних дефектів у правовому регулюванні земельних відносин в Україні, детально характеризуючи стан наукових досліджень правової природи цього негативного явища та розкриваючи причини його виникнення, зокрема, шляхом аналізу розвитку вітчизняного земельного законодавства в історичному аспекті.

У роботі сформульовано визначення, а також наведене авторське обґрунтування

^{*} Коваленко Т. О. Юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин в Україні : монографія / Т. О. Коваленко. — К. : ВПЦ «Київський університет» ; Юрінком Інтер, 2013. — 632 с.

ряду понять, які мають важливе значення для теорії земельного права та для нормотворчої практики, зокрема «юридичні дефекти правового регулювання земельних відносин», «юридичні колізії правового регулювання земельних відносин», «юридичні прогалини як різновиди дефектів у правовому регулюванні земельних відносин» тощо.

Значний науковий інтерес становлять запропоновані автором класифікації окремих різновидів юридичних дефектів правового регулювання земельних відносин, а також підкріплення позицій автора щодо виділення окремих різновидів дефектів влучними прикладами чинного земельного законодавства. Слід відзначити коректність і водночас переконливість наукової дискусії з відповідних питань, яку на сторінках роботи веде автор із іншими представниками земельно-правової науки.

У монографії досліджено законодавче забезпечення правового регулювання земельних відносин на теренах незалежної України та запропоновано періодизацію еволюції такого забезпечення, починаючи із прийняття Земельного кодексу УРСР в грудні 1990 р., що слід вважати виправданим. Водночас дискусійною видається характеристика відповідних відносин із позицій необхідності удосконалення процедури використання землі крізь призму концепції права власності Українського народу на землю, адже відповідна концепція є достатньо спірною в науці земельного права.

Досліджуючи природу дефектів земельно-правового регулювання, автор справедливо зазначає, що проблеми у сфері охорони земель значною мірою зумовлені декларативністю окремих норм земельного законодавства України, а наявність дефектів правового регулювання земельних відносин в першу чергу негативно впливає на правозастосування, особливо в таких формах, як реалізація земельно-правових норм і виконання земельно-правових приписів державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами земельних відносин.

Детально проаналізовані критерії класифікації юридичних дефектів правового регулювання земельних відносин

з урахуванням, зокрема, складових елементів механізму земельно-правового регулювання, а саме: а) юридичні дефекти земельно-правових норм; б) юридичні дефекти джерел земельного права як форми об'єктивації земельно-правових норм; в) юридичні дефекти земельних правовідносин; г) правові дефекти юридичних фактів та юридичних складів; д) юридичні дефекти актів реалізації норм земельного законодавства. Водночас у монографії недостатньо пояснено практичне значення запропонованих автором класифікацій та виділених внаслідок їх проведення різновидів досліджуваних нею правових явищ, що ускладнює використання цих напрацювань з метою практичного подолання юридичних дефектів у процесі нормотворчої діяльності.

Слід погодитись із твердженням автора про те, що декларативність норм як різновид техніко-юридичних дефектів земельного права виявляється у неможливості їх виконання, використання, дотримання чи застосування. На нашу думку, видається спірним віднесення до чинників такої неможливості відсутність необхідного фінансування (як пропонується на с. 204) за умови, що нормою детально пояснено порядок її застосування. Так, вважаємо, що критерієм вказаної декларативності є саме невідомість чи відсутність процедури реалізації нормативного припису (через нечіткість формулювань, відсутність вказівки на уповноваженого реалізовувати норму суб'єкта тощо), яку неможливо усунути без внесення змін (доповнень) до відповідної норми. В свою чергу, відсутність фінансування є обставиною, що може бути вирішена, не зачіпаючи формулювань норми, реалізація якої пов'язана із наявністю такого фінансування.

Позитивним аспектом рецензованої монографії є обґрунтування автором окремих пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного земельного законодавства України, що буде сприяти усуненню юридичних дефектів правового регулювання земельних відносин, а, відповідно, забезпечувати реалізацію прав та законних інтересів різних суб'єктів земельних правовідносин. Таким чином, монографія Т. О. Коваленко має також

практичне значення, оскільки автор обґрунтовує спеціально-юридичні механізми усунення та подолання прогалин та колізій як найбільш поширених юридичних дефектів земельно-правового регулювання. Так, автор аналізує особливості застосування принципів права, колізійних норм та правоположень, судових прецедентів, аналогії закону та права для мінімізації негативного впливу юридичних дефектів на механізм правового регулювання земельних відносин в Україні.

Водночас, автору у процесі дослідження особливостей юридичних дефектів земельно-правового регулювання варто було б зупинитися на аналізі тих чинників, які обумовлюють появу вказаних негативних правових явищ у земельному праві та законодавстві України. Адже виявлення суб'єктивних та об'єктивних причин виникнення юридичних дефектів є передумовою обґрунтування спе-

ціальних механізмів запобігання їх появі у сфері правового регулювання земельних відносин.

Разом з тим, зазначені вище зауваження носять дискусійний характер і не применшують наукової і практичної цінності монографії Т. О. Коваленко, яка є істотним внеском у розвиток науки земельного права України. Заслугує на схвалення манера автора викладати матеріал, за якої логічно поєднуються авторські роздуми, посилання на доктринальні позиції та приписи чинного законодавства і актів його тлумачення. Зроблені у монографії висновки та пропозиції дозволяють по-новому розглядати сучасні теоретичні і практичні проблеми правового регулювання всього комплексу земельних відносин в умовах проведення земельної реформи, і можуть бути використані у наукових дослідженнях, навчальному процесі, законотворенні, у правозастосуванні.